

քու ընտանեկան գորովէ և ոչ ալ քու բա-
րեկամական զբօսանքներդ. նախանձնոտ բըռ-
նաւորութիւն մը պիտի չըլլամ, այլ խոչնեմ և
գուարժ քոյր մը, որ պիտի գեղեցկացնէ քու
կեանքդ առանց գայն սեղմելու, և քեզ պիտի
հայթայթէ, անխառն ո՛ր և է նեղուծմանէ կեն-
դանի ու խաղաղ գոհունակութիւններ, որոնք
պիտի պատկուին մեծ ուրախութիւնով մը,
և այդ պիտի ըլլայ փառապանծ յաղթանա-
կին ուրախութիւնը, որու յիշատակը քաղցր
պիտի ըլլայ քեզ մինչեւ ցետր ծերութիւն,
և քեզ ինձ համար ըսել պիտի տայ. — Իմ
գոյութեանս ամենամաքուր, ամենաառողջ,
ամենաներշնչիկ սէրը եղաւ այն. — Ու գուր,
այո՛, լաւ կը յիշէք թէ ուրիշներ, մօտ և
հեռուսր անցեալի մը մէջ, նոյն լեզուն բա-
նեցողքին ձեզի, թէպէտ և կը ստկին: Բայց
անսոցմէ և ոչ մին խօսեցաւ ձեզ երբեք
այնպիսի ախորժելի քաղցրութեամբ, այն-
պիսի պարկեշտ ու համազօլ լրջութեամբ,
որով առ կը խօսի ձեզ: Առ չի կրնար ստել:
Չի ստեր. — Այո՛, սիրելի բարեկամուհի,
կը հաւատամ քեզի, այո՛, եկուր չընաղ տի-
րուհի, ես կը ծոծմ ճակատս քու ծոցիդ
մէջ և քեզի կը յանձնեմ հոգիս: Հապա
ղեպ ի աշխատանք:

Շարայարելի

ՏԱՆԴԻԷ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՆՆԵՐ

ՎԵՅԵՐՈՐԵ ՊԱՐՈՒՆԱԿ ԷՆԵՐՏԵԽՈՍԲ

ԳԵՐՏԵՐԱՆ ԱՆԱՍՏԱՆ ՊԱՊԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՒՐՆ ԴԺՈՒԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԻՆ

ՀԱՍՏԱՔԻ խոշոր ու լուսնախոռաւ ժայռերէ
կազմուած կ'որ ամիւր մը ծայրն՝ որ նայեր
Գեռ աւելի անգութ կոչուի՝ մը վրայ:
Եւ հոն՝ սաստիկ զազիր հոտին պատհառաւ
Ջոր խորափիտ անդունդը վեր կը բուրէ,
Ամրացանք մեծ մի տապանի կափարջն:

Ետեւ, ուր ես տեսայ զըրուած մ' որ կ'ըսէր.
Անաստաս պապը կը պահեմ, զոր քաղիդ
Ճանապարհէն մոտրեցոց փոսիկնա՛:
«Պէտք է որ մենք դանդաղորէն իջնենք վար,
Որպէս զի նախ ըզգայարանքը վարժի
Ժաշտահոտին, ու ետէն ալ չենք զգուշանար»:
Այսպէս վարպետն: Իշե ես. «Հընարք մը գը-
հսի անոր, որ գուր չանցնի ժամանակն»:(տիւր,
Իւ նա. «Ի՛նչ ալ ստոր վըրայ կը մտածեմ.
Որդեակ իմ, կան այս ժայռերուն ըստորեւ,
Սկստաւ ըսել, երեք փոքրիկ պարունակք՝,
Որ Երթալով կ'ենդնան. նըման միւսնեհուն»:
Ամէնէն ալ լի են անիծեալ սառերնեհով:
Բայց դի միտն տեսնելով զո՛չ ըլլաւ ետք՝,
Ու չէր թէ թ'նչպէս և ինչո՞ւ խընուած են:
Ամէն շարանի՞ որք տառիկ են երկնից
Ջըրաշտահոտնքն է նըպատակ, որ այլոց
Կամ բըռնութեամբ, կամ նենգութեամբ
կը փախէ:
Եւ զի յատուկ շարն է մարդուն՝ նենգութիւնն,
Աւելի եւս է տեհանայ Աստուծոյ,
Ուստի նենգողք վարն են՝ ստատիկ ցաւոց մէջ:
Բըռնուորաց է առաջին պարունակն.
Բայց բըռնութիւնն երեք՝ անձանց ըլլալուն՝
Երեք զատ զատ պարունակայ կը բաժնուի:

1. Աւելի անգութ կերպով տանջուող հօգե-
նեհու խառն ամբօթի մը վրայ:

2. Վեր վերջուած էին կափարէիք. հմտո.
Դժ. Թ. 121. Ժ. 8:

3. Փոսիկնախ մոտրեցոցած Անաստասը՝ պա-
պը չէ, այլ համանուն Յուսէաց կայսրը: Տան լէ
այս ծանր տառաշնայ մէջ ինկած է՝ Պաշտօնայի
Եղբայր Մարտինոսի ժամանակագրութիւնէն: —
Փոսիկնախ հերետիկոսութիւնը յայտն էր կա-
յանար կը համարէր թէ Քրիստոս նախ սասկ
մարդ եղած ըլլայ, և ապա իւր վարուց սըրու-
թեամբը արժանացած Աստուծոյ որդի ըլլալուն:
4. Փոքրիկ՝ բողոքատմաբ վերին դոստոց պա-
րունակներուն. վասն զի, ին պէս բուսեցաւ,
երթալով կը տեղան, և որպիսի տեղան, այն-
քան պատիժները կը ծանրանան:

5. Ջորս անցար:

6. Այսինքն նորէն հարցնեալ թէ քնն մար-
դիկ են, պատիժին ինչ է, ևն ինչպէս ըրեր
էր. Դժ. Գ. 35. 75. Գ. 74. և 30. 31. Է. 37.
38. Թ. 124:

7. Վախճանը, նպատակը ամէն շարութեան՝
որ երկնից տառաշնութիւնը իւր վրայ կը հրաւիրէ՝
(կը ստանայ) է անխառնութիւն. և ամէն այդ-
պիսի նպատակ՝ կը խնայաւորեմ զուրիշները,
բռնութեամբ կամ նենգութեամբ: Այս է բառ առ
բառ խորագրութիւնը այդ տան. որուն մէջ
կարելի չեղաւ անխառնութիւն բառը գործածել:

Աստուծոյ, իր անձին և իւր ընկերոջ
կ'ըլլէր այն, յանձին անոնց ուրիշներուն,
ինչպէս լըսես պիտի յայտնի խօսքերով:
Բընդի մաւեր, և ցաւագին խոցուածներ
կ'ըրնայ արբուիլ յանձն ընկերին, և ընչից՝
Աւերածներ, շըրդեհք և վաշիք փնասարերք:
Աւտուծոյ սպանողք և ննկուծութեամբ խոցողներն,
Աւարտութե և աւագակք ամէնքն ալ
Խուժի խուժի առջի պտուռնակին մէջ տան:

(Ղուին:
կրնայ ընել մարդ բըռնութիւն իր անձին⁹
կամ իւր ընչից¹⁰, ուստի հարկ է որ երկրորդ
Պարունակին մէջ նապատող զըզլայ լայ
Ով որ ինքզինքը ձեր երկրէն կը զըրկէ¹¹
Ժառանգութիւնը խաղալով կը վատնէ:
Եւ կու լայ հոն¹² ուր զըւարթ պէտքեր ըլլալ:

Աստուծոյ դէմ ալ բըռնութիւն կ'ըլլէր,
Ուրանալով, Հայհոյելով զայն որբառով¹³,
Անարգելով բնութիւնն և իւր բարութիւնն:

Այս ստոր Համար ննդիկն¹⁴ պարունակն՝
կը կընքէ իւր կընքով Սոյսմն¹⁵ ու Փահար,
Եւ որք զԱստուած սըրտով, խօսքով կ'անար-
Նենցը՝ որմէ կը խայթըի ամէն խիղճ՝ (զեն:
կըրնայ մարդ գործ զընել անոնց դէմ՝ որոնք
կը վըստահին իրեն կամ շեն վըստահիր:
Նենդութեան այս կերպը¹⁶ թլուի թէ խըզէ
Բընութենէն ստեղծուած սիրոյ կապը լույ,
Որով երկրորդ խառնելն մէջ կ'որջանան

կեղծաւորներ, շողքորթներ, կախարդներ,
Խաղախաղներ, սիմոնականք և զողեր,
Բողբառածներ, խաբողք և այլ գարշութիւնք:

8. Երեք տեսակ. Աստուած, իր անձը և ընկերքը:
9. Ինքզինքն ապականելով:
10. Վասնելով:
11. Կը ապանէ ինքզինքը. ձեր երկրէն կ'ը-
նէ վերջիլիսու պահն զի Տանգէ աղէ է:

12. Այլաբար՝ մէջ. փոխանակ իրենց հարըս-
տութիւնները սարսի գուարթ վաշիլըսու ան-
միտ չապլլութեամբ վատնելով, կամ անձնաս-
պան եղան և կամ ապրեցան կեանք մը՝ որ
մահուան նման էր:

13. « Ասաց անգլաւն ի սրտի իւրում թէ
« ոչ գոյ Աստուած » Միդմ. ԺԳ. 1:

14. Երրորդը՝ որով և միւսներէն աւելի նեղ:

15. Սոյսմայքըք, սոյսմականք: — Փահար՝
մայրաքաղաք Կեախի՝ Կիլիկի նահանգին մէջ,
ուր Տանգէի օրով կը վիտային վաշխառաւք:
և Փահարացի ըսելով. վաշխառու կ'իմանային:

Իսկ միւս կերպով¹⁷ կը մոռցուի բնական սէրն,
Եւ նաեւ այն՝ որն որ վերջէն կ'ուշերնայ,
Որմէ կը ծնի վըստահութիւն մ՝ առանձին.
Ուստի վերջին պարունակին մէջ՝ ուր է
Երկրիս կերպին ուր կը շըստի Պըզուտոն՝
Որ և իցէ մատնիլ ի տպաւ կը տանջուի »:
Եւ ես. « Վարպետ, բացատրութիւնդ շատ

(ըստակ
Յաւալ կ'երթայ, և խիստ աղէկ կը բաժնէ
Այս խորանդուող վերապն ու իր բնակիչներ:
Բայց ըսէ ինձ, ինչու տըղմուս ճահճիներն¹⁸,
Հովէն քըլուողք¹⁹ և անձրեւին հարուա-
(ձուողք²⁰,
Եւ այնպէս խիստ լեզուով միմեանց հան-
(գիպողք²¹

Ձեն Հրաբորբք քաղաքին մէջ պատմութիւր
Եթէ զըրգուած են Աստուծոյ բարկութիւնն.
Կամ եթէ ոչ, այդքան ինչու կը տանջուին:
Եւ նա ինձի. « Այդչափ ինչու կը շեղի
Հանձնելը, ըսաւ, սովորական ընթացքէն.
Կամ միտքդ արդեօք ուրիշ ո՞ր տեղ կը նայի:
Ձեն յիշեր այն խօսքերը դուն՝ որոնցմով
Բարդականըդ²² կը ճառէ ճոխաբար
Այն փնտալաց վրայ զոր երկիւնք անարգէ,
Անժուտութիւն, շարութիւն, խօլ գրաստու-
(թիւն:
Եւ թէ ինչպէս անժուտութիւնը զԱստուած
Նուաղ կ'անարգէ, ու նուաղ պարսաւ կ'ըն-
(գունի:

Այս առածին եթէ դուն լաւ ուշ զընես
Եւ եթէ դու միտքդ բերես՝ թէ ո՞վ են
Անոնք որ վերք քաղքէս դուրս²³ կը տանջուին,

16. Վերջինը, այսինքն՝ վստահողներուն դէմ:
17. Միւս կերպով այսինքն նենդութիւն
ընելով վստահողներուն դէմ, ոչ միայն կ'ա-
նարգուի ախեղբորական սէրը՝ զոր բնութիւնը
կ'ուզէ որ ըլլայ ամէն մարդոց միջեւ, այլ և
այն որ վերջին կ'անջնայ, այսինքն է աղչու-
կանութեան և բարեկամութեան կապը, որմէ
յառաջ կու գայ մարդոց մէջ մասնակի ընտա-
նութիւն մը, վստահութիւն մը:

18. Բարկացածները:

19. Մարմնասէրք:

20. Որկամաւք:

21. Նուայներն ու ազանները:

22. Արիստուակները, զոր քուկդ բերի ուսում
նասիրելով:

23. Պըզուտոնի քաղքէն դուրս վերի պա-
րունակներուն մէջ:

Պիտի տեսնես լաւ թէ ինչո՞ւ գատուած են Այս չարերէն, և թէ ինչո՞ւ նուազ ցափոտ Պատժէ զիրենք արդարութիւնն Աստուծոյ» : « Արիիդ ²⁴, որ բիժն ամէն աչքէ կը պարզես, Այնպէս զիս գո՞հ կ'ընես երբ ինձ կը լուծես, Որ գիտնալու չափ կ'ախորժիմ երկբայիլ : Փշրիկ մը դեռ ետեւ դարձիր, ըսի ես, Հոն ուր ըսիր ²⁵ թէ կ'անարգէ զարութիւնն Աստուծոյ՝ վաշխը, և հանգոյցը քակէ » : « Իմաստից սէրն ²⁶, ըսաւ, յայտնի կը ցուցնէ Հասկըցողին զայն, ոչ լոկ մէկ մասին մէջ, Թէ բնութիւնն ինչպէս իր ընթացքը կ'առնէ Աստուծային մղտքէն և իր արուեստէն : Եւ եթէ լաւ Իննարանութեանը ²⁷ նայիս, Պիտի գըտնես, առանց շատ թուղթ դարձնելու » :

24. Ով արեւակ, լոյս իմաստութեան, որ աւմէն միջպնեալ մտքերը կը լուսաւորես, այնպէս կը զոհացընես զիս՝ երբ իմ տարակոյտները կը լուծես : որ գիտնալու չափ կը սիրեմ տարակուսել, որպէս զի լսեմ քու իմաստուն պատախաճանքը :

25. Հմտ. ա. 50 :

26. Իմաստասիրութիւնը՝ շատ աեղիւր կը սորվցընէ թէ ինչպէս բնութիւնը յառաջ կուգայ աստուծային մտքէն և իւր արուեստէն : Ըստ Պղատոնականաց, արուեստը նախ Աստուծոյ մտաց մէջ է, յետոյ բնութեան, և ապա մարդուն մտաց մէջ :

27. Արեւտասելիս :

28. Արուեստը դուստր է բնութեան, բնութիւնը դուստր է Աստուծոյ : ապա ուրեմն նմանութեամբ արուեստը թռան կրնայ ըսուիլ Աստուծոյ :

29. Բնութենէն և արուեստէն. Ծրնկոց զրբի խօսքերն առնք են. « Եւ սոս տէր Աստուծո զմարդն զոր արար, և եղ զնա ի դրախտին փափ. կութեան գործել զնա և պահէ... քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քո » :

30. Վաշխառուն Աստուծոյ գծածէն տարբեր ճամբայ կը բռնէ : Զընդուներ իր ուսելիքը և չի բազմացընէր իր հարստութիւնը՝ երկրագործութեամբ ճարտարութեամբ և կամ վաճառականութեամբ, այլ դրամով և ուրիշներու քրտմիքով :

31. Կեցած էին Անաստաս պապին դամաւնին քով. տես ա. 6 :

32. Զկանց համատեղութիւնը. — Սայր, մեծ Արլը. — Արգեստես, հոգ հիւսիսային արեւմտեան, և նաեւ այն կողմը՝ ուրկէն կը փչէ. — Այս խօսքերով տես ի՞նչ կ'ուզէ որ արշաւոյսը կը սկսի : Տանդէ տառը ժամ անտառին մէջ անցուց. միջնադին դժուրք մատւ. կէս գիշերուէ՝ աղահներուն պարուհւանի Պղատոնի քաղաքը կը մտնէ՝ արեւազալին : Եւ ահա առաջին օրը լմնցած է :

Որ բընութեան կը հետեւի ձեր արուեստն Որչափ կըրնայ, աշխրան ինչպէս վարպետին. Որով գո՞գ թոռն ²⁸ է Աստուծոյ ձեր արուեստն : Այս երկուքէն ²⁹, եթէ դուն լաւ կը յիշես Ծրնկոց զրբին առջի զուխներն, հարկ է որ Մարդիկ իրենց կեանքն առնելով՝ զարգանան : Եւ զի ուրիշ ճամբայ կ'բռնէ վաշխառուն ³⁰, կ'արհամարհէ բնութիւնն յինքեան և յաստուծոյն, (ըսուածն,

Իր յոյսն ուրիշ բանի վրայ դընելով : Այլ ³¹ հետեւէ ինծի, քալել կ'ախորժիմ, Զի կը կայտուն հորիզոնին վրայ Զըկուք ³², Եւ Սայր մօտ Արգեստեսի կը դառուի. Եւ սակից շատ հեռուն ժայռէն պիտ' իջնենք :

115

Հ. Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

Շարայարեղի

ՓԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ՓԻՒՏ

Քաղաքակրթութիւն և գիտութիւն եթէ իրարու հետ զոյգ ընթանան, այն ատեն մարդկային նիւթական կեանքն կը վայլէ բարութիւն և երջանիկութիւն : Եւ դարուս յառաջարկական պատմութեան վրայ հայեացք մը կը բաւէ, տեսնելու համար՝ թէ մարդուս կեանքն որպէս օրընտօրէ հանգստութեան սահմանին մէջ մտնէ և իւր յիւսիս, այժմ գիտութիւնը ամէն բանի մէջ կը մտնէ, ամէն տեղ ինքզինքը կը ցուցնէ : Միթէ՞ գիտութեանց և գիւտերու արդիւնք չ'են շուրջակաաց ցամաքներու վրայ սուրալը, հեռախօսով մեր խօսքերը քաղքէ քաղք լսելի ընելը, էլեկտրականութեան արդիւնք՝ հեռագրով է որ աշխարհէ աշխարհ վայրկեանի մը մէջ հաղորդակցութեան կը մտնենք : Եւ գնեսալով՝ քանի մը օրուան միջոցին մէջ ովկիանոսներ կը կտրենք, երկրագունդին շրջանը կ'ընենք : Մեր պապերը երջանիկ կը համարէին զիրենք, եթէ գիշերները կարեւնային առատ ձէլ ունենալ կամ ճարպամտով լուսաւորել ընտանեկան յարկը. մինչդեռ հիմակ, տեսակ տեսակ փառասօր լոյս